

KÖZÉPKORI
GÖRÖG VERSES REGÉNYEK.

DR. TÉLFY IVÁN

L. TAGTÓL.

BUDAPEST, 1883.

A M. T. AKADÉMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)

Középkori görög verses regények.

(Felolvasatott a M. T. Akadémia 1882. október 30-án tartott ülésében.)

1.

Kallimach és Chrysorrhoe.

Lambros Spyridon, az athéni egyetem tanára, hosszú kutatások után, négy középkori görög verses regényre akadt a leydeni és oxfordi egyetemek könyvtáraiban, melyek kotteje eddig ismeretlen volt. Mind a négyet kiadta e cím alatt: *Collections de Romans grecs en langue vulgaire et en vers, publiés pour la première fois d'après les manuscrits de Leyde et d'Oxford. Paris 1880.*

Az első regény, mely most legelőször lát napvilágot, ezt a főcímet viseli: *Kallimach és Chrysorrhoe szerelméről szóló elbeszélés.* (Τὸ κατὰ Καλλίμαχον καὶ Χρυσόρροην ἐρωτικὸν διήγημα.)

A codex, mely e regényt tartalmazza, a XVI-dik századból származik s valószínűleg Kyprus szigetről; de csak másolata egy régibb elveszett codexnek.

A regény tárgya, a görög nép regéiből s meséiből van merítve, melyet az ismeretlen szerző ugynevezett politikai, azaz népies versekbe foglalt, és pedig elég csinos irányban, mely a nép- és irodalmi nyelv vegyüléke.

A mi a verses regény korát illeti, az valószínűleg Komnenos Mánuel császár uralkodása alatt (1143—1180.) íratott, midőn a szerelmi regények írása még divatban volt.

Meursius volt az első, a ki e regényt említette, és szótárában 33 szót is közölt belőle. (*Joannis Meursii glossarium graeco-barbarum. Editio altera emendata. Lugduni Batavorum, 1614.*)

Meursius munkája alapján idézte e regényt Du Cange is (*Glossarium ad scriptores mediae et infimae graecitatis*. Lugduni, 1688.)

Huet (*Traité de l'origine des romans*. Paris, 1693. Hetedik kiadás.) csak Meursius munkájából, Fabricius (*Bibliotheca graeca*) csak Du Cange idézetei nyomán és Henrichsen (*Ueber die sogenannten politischen Verse bei den Griechen*. Leipzig, 1839.) ismét csak Meursiusból ismerte a szóban forgó regényt.

Gidel (*Études sur la littérature grecque moderne*. Paris, 1866.) azt állította, hogy Lambecius katalógusa szerint e regény kézírata a bécsi császári könyvtárban van. De Wagner (*Medieval greek texts*. London, 1870.) meggyőződött róla, hogy Lambecius katalógusában szó sincs e regényről. Sőt Lambros Spyridon, a ki az 1875-ki telet s az 1876-ki tavaszt a bécsi császári könyvtár tanulmányozására fordította, ott e regénynek semmiféle kéziratát sem találta; de ráakadt ott a leydeni kéziratok régi jegyzékére, a melyben regényünk kézírata is említettik.

Ugyan e forrásra támaszkodott valószínűleg Rohde is, midőn *Der griechische Roman und seine Vorläufer* (Lipsee, 1876.) című munkájában azt gyanította, hogy regényünk kézírata a leydeni könyvtárban van meg.

Lambros Spyridon tehát Leydenbe utazott s lemásolta 1878-ban a szóban forgó regényt, mely 2607 versből áll.

De lássuk most magát a regényt.

A bevezetésben azt mondja a regény szerzője, hogy a földi dolgok állhatatlansága miatt senki sem él bú nélkül, mely az örömmel váltakozik. Így a szerelemnek is vannak édeskeserű fájdalmai.

Azután álltör magára a tárgyra.

Egy dúsgazdag királynak volt három fia, kik egyaránt jelesek s vitézek valának s kiket egyaránt szeretett. Azért nagy zavarban volt, hogy melyiköket rendelje utódjának. Végre abban állapodik meg, hogy annak hagyja az országot, a ki rendkívüli vállalat vagy fegyvertény által testvéreit felülmúlja.

A fiúk előadják atyjok határozatát s kincsekkel és hadsereggel bővelkedve útra indulnak.

Hosszú idő után egy őserdőhöz s egekig meredő hegy-séghez értek. A két idősebb fivér, Nikokles és Xanthippus elcsügged s visszatérni készül; de a legifjabb, Kallimach, bujtorítja őket s tanácsára a hegy alján hagyván seregöket, fölfegyverkezve egyedül indulnak föl paripáikkal.

Három havi fáradoalmas utazás után följutottak a hegy csúcsára s ott gyönyörű, bájos helyet találtak, egy másik az örömmel réjtét, csodálatos és úgy szólva kristályszerű folyót a rét közepén; alul rózsákat s liliomokat vegyesen elhintve s mindenfajú növények virágait, melyek a lelket elragadják. (149–153. v.)

Καὶ τόπον εὖρον εὐροισιν καὶ παρατομήσιν,
Λιβάνην ἄλλης χάριτος, ἀργάσσειον ἡμίαν
Καὶ χρυσιδολοχὴν ποταμὸν ἄρδον τὸ λιβάδιον μέσσην,
Ῥόδα καὶ κρίνα ἀόμματα κατὰθρον ἱερουργίαν,
Ἀνθή ποταμὸν παριουμένων, ὅσα φύχην ἀρπάζει.

Rövid pihenés után Kallimach buzdítja fivéroit, hogy folytassák tovább az útjokat. Ők tehát meredek s elhagyott helyeken át indultak, miglen a Sárkányvárhoz (*Λαζοντόξαυρον*) értek.

Ennek magas fala kívülről egészen aranyból volt; és szépségének fénye túlhaladta az összes napsugarakat.

Τὸ οὐλίζον τὸ τοῦ κάλλους
Ῥώμα λάσας ἐκ παντὸς ἡλιακῆς ἀκτίνης. (179–180. v.)

A védtornyok vert művén pedig arany, drágakövek s gyöngyök fénylettek. A nagy, zárt kapukon élő, iszonyatos kígyók őrködének, s a ki látta, ijedtében majdnem meghalt.

Ἐν τῇ ἰδὼν ἀπέθανεν ἀπὸ τοῦ φόβου μόνον. (193. v.)

A két idősebb fivér elborzad; de Kallimach be akar hatni a várba s minden veszéllyel szembe szállni.

Az idősebb fivér ekkor így szól hozzá: »Minthogy a végzet könyvét s a sors kerekét még senki sem kerülte ki, habár sokat fáradozik; ime léged is hány-vet a sors kerékműve, s magokhoz a halál kapuihoz taszít le.« (250–253. v.)

Ἰσὺς τὸ μεταγυμνάσιον καὶ τὴν τροχὸν τῆς τέχης
 ὁδὸς ἀπέφυγεν ποιεῖ, καὶ πολλὰ μοχθήσῃ,
 Ἰδὼν καὶ σὲ τὸ τροχόμακτον τῆς τέχης περιέρχῃ
 Καὶ καταβᾶσαι πρὸς πόδας αὐτῆς τοῦ θανάτου πέποις.

A két fivér tehát elbucszúzik tőle; de előbb gyűrűjét adta neki a legidősebb, hogy azt, ha veszély fenyegeti, szájába vegye, mert akkor képes lesz repülni és könnyen megmenekülni.

Kallimach fölmászván a vár falára, leugrik a vár kertjébe, hol egy fényüzéssel készült fürdő-teremre akadt. Senki-vel sem találkozván, tovább halad. A vár belsejében izletes ételekkel megrakott asztalokat s kápráztató butorokat lát. Végre egy szép szobába ért, hol borzasztó látvány tárult eléje.

»Paján függött egy bájos lány, és Kallimach, ez a mérész, hatalmas, erős szív, alig tekintvén mereven rá, a szerelmek szépségére, azonnal mint a kő megállt a helyén. Nézte, nézte s azt mondá magában, hogy ez is a festmények egyike. Oly annyira képes a szépség a lelket fölemelni, a nyelvet és hangot elragadni, a szíveket föleleveníteni.« (455—463. v.)

Ἰν τῶν τροχῶν ἐνέματα πόδι μὲ τῶν χειρῶν
 Ἦν μόνον ἀπὸ τοῦ ἰδῶν ὁ τρίτος παῖς ἐκκίρῃ,
 Ὁ τρίτος παῖς Καλλιμάχος, τὸ κάλλος τῶν θεῶν,
 Ἦν τοῖμα καὶ θνητῇ καὶ σθεναρῇ¹⁾ καρδίᾳ,
 Καὶ παρὰ τοῦτο ἐκέλευεν ὡς λίθος εἰς τὸν τόπον²⁾.
 Ἐβλεπεν μόνον ἀπὸ τοῦ ἰδῶν μόνον βλέπων,
 Ἐβλεν καὶ καί τινι ἐλεγεῖν ἐν τοῖς ζωγραφημένοις
 Ὅτι καὶ τὸ κάλλος δύναται ποχὺς ἐξαρκεῖσθαι,
 Ἀρκεῖσθαι γλώσσας καὶ φωνάς, καρδίας ἐκτεταταῖναι.

A lány megszólal, tudtára adja Kallimachnak, hogy ez a sárkány vára s gyászos történetét akarja neki elbeszélni; de rögtön villámok és mennydörgések jelentik a sárkány közeledtét.

¹⁾ A kiadásban áll σθεναρῇ, de ez annyi mint *sóhajtond, nyögő*; ezt pedig nem lehet a mérész szívről mondani. Azért azt nyomdahiának tartván, σθεναρῇ-ra változtatiam.

²⁾ ἐν τῷ τόπῳ.

Kallimach a lány tanácsát követvén, egy ezüst hordó alá rejti magát.

A belépő sárkány megkinozván a lányt, egy falat kenyeret s kevés vizet ad neki. Azután asztalhoz ül; eszik, iszik é elalszik.

Most a lány buzdítja Kallimachot, hogy vágja le a sárkány fejét. Ez megtörténvén, Kallimach megszabadítja kényes helyzetéből a lányt, a ki azután elbeszéli saját történetét.

Ő egy királyi család sarjadéka s neve Chrysorrhoë. A sárkány belészeretett és szülői csupa félelemből oda ígérték neki; de a lány ellenállt. Erre a sárkány fölfalván a királyt, nejét s összes alattvalóit, elragadta a lányt s várába zárta; hol azonban a lány minden kínzás daczára állhatatosan ellenszegült a sárkány szerelmének.

Kallimach és Chrysorrhoë egymásba szerettek, s darab ideig boldogan éltek. De boldogságuk nem tartott sokáig.

Egy ifjú király elmenvén a vár mellett, meglátja Chrysorrhoët s halálosan belészeret. Azonban be nem mehetvén a várba, háboru által akarja a szép hölgyet meghódítani. Ő tehát visszatérvén országába, harczra készíti elő katonáit. De a hadi készülétek sokáig tartanak s ő ezalatt szerelmi epedésben aggasztólag megbetegszik.

Ekkor megjelen a királyi palota előtt egy vén asszony s bebocsátást kér a kapustól, azt mondván, hogy ő meggyógyítja a királyt. A kapus látván a vén asszony csúf arczát, aggkorát s rongyos ruháját, nem akarja bebocsátani; mire a vén asszony azt mondja: »Az idő, fiam, a vénség vagy a ruha, nem szolgálhat akadályul, hogy gyógyítsak.« (1089—1090. v.)

Ἐχθρὸς γὰρ, πανδύτης μου, τὸ γῆρας ἢ τὸ φῶδον
 Ἐμποδίσαντ' οὐ δίδουσι πρὸς τὸ μὲ ἀρκεῖσθαι.

A kapus bejelenti a királynál a vénasszonyt, a ki magától a királytól hallván az ő szerelmi kínjait, egy arany almát csinál, melyen ez a bűvész-fölrít volt: »Ha egy ember ezt az almát a keblére teszi, hadd fektüdjék azonnal halottan, hadd legyen mindjárt lélekzet nélkül. De ha valaki ismét a halott-

nak orrához teszi az arany almát, hadd éljen s az élőkkel járjon, sétáljon s barangolja be a világot.» (1210—1214. v.)

*Ἄν ἀνθρώπος εἰς κόρυον τοῦ τὸ μῆλον τοῦτο βάλῃ,
Νεκρὸς ἂν κείναι παρηνθῇ, ἀπνοὺς ἐνθῇς ἂν ἔν
Ἄν δέ τις εἰς τὴν μύτιν τοῦ τοῦ νεκρομένου κάλιν
Θάσῃ τὸ μῆλον τὸ χρυσοῦν, ζῆσι καὶ μὴ τοῦς ἴσους
Ἰχθυεὶν καὶ ἀρνιῶν καὶ κόρυον ἀερίτρεχον.*

A király, száz ember s a vénasszony kíséretével útra kel a Sárkányvárhoz.

A banya azt tanácsolja nekik, hogy rejtsek el magokat és csak az ő lütyülésére közeljenek a várhoz.

Ezalatt Chrysorrhoe s Kallimach, semmi rosszat sem gyanítva, édesen élték napjaikat, szerelmökben boldogak. Rög-tön fölzavarja őket egy sárkány éles hangja. Kallimach kardot ránt s kirohan a várból. Ott látja, hogy az erdőből kijött iszonyú sárkány egy vénasszonyt készül fölfalni. Kallimach rálőr s levágja a sárkány fejét. A megmentett banya, hálaféjében, arany almát ajándékoz Kallimachnak. Ez esedálja az alma szépségét, koblére rejti és — meghal.

A banya lütyül s a rejtekhelyből oda siető király és száz társa berohan a várba s elragadja Chrysorrhoe-t.

E közben Kallimach fivére azt álmodták, hogy ő nagy veszélyben forog. Fölkéredvén tehát azonnal a Sárkányvárhoz siettek. Ott megtalálták fivérök holt testét. Siránkozva keresik sebeit, de sebek helyett az arany almát találják a koblén. Más ébresztőszor hiányában, ezt szagoltatják vele; s ime Kallimach ismét föléled.

Első gondolatja volt Chrysorrhoe. Fivérre nem adhatnak neki fölvilágosítást. Ő tehát elbucszik tőlök s elindul, hogy fölkeresse Chrysorrhoe-t.

Sok barangolás után találkozik egy földművessel. Gyászt viselt s haja le volt nyírva.

*Ἀνθρώπου κότε κέρνορε τὴν γῆν μὲ τὸ ζεύγαν,
Μελιερρόρον ἀνθρώπου, τὰς τρίχας κεκαρμένον.*

(1486—1487. v.)

Ezt meglátván Kallimach, vigasztalódni kezdett; »mert ha az ember sanyargattatik s más emberrel mulat, a kinek

szintén sanyarai, fájdalmai s gyötrelmei vannak, és közli azal szenvedéseit, némileg vigasztalódik s fölvidulást talál.» (1494—1497. v.)

*Ἀνθρώπος γὰρ ἂν θάλλεται καὶ κείσῃ μετ' ἀνθρώπου,
Ἀνθρώπου πάνους ἔχοντος, ἐδύμας τε καὶ θλίψεις,
Καὶ στεναγομένης τοῦς πόνοισι μετ' ἐξέσῃ,
Παρηγορεῖται μερικῶς, ἀνασπῶν εὐφροσύνην.*

Kallimach kérdezi: »miért gyászol.« A földműves azt válaszolja, hogy királynk elragadta a sárkány lányát s ez most mint királyné azt parancsolta, hogy az egész ország gyászoljon, s hogy maga a királyné is gyász ruhát visel.

Kallimach ezt hallván, mindjárt gyanította, hogy ez a királyné nem más, mint Chrysorrhoe. Elsiet tehát a király palotájához. Ott hallja egy asszonytól, hogy a királyné egész nap siránkozik s mindig csak a Kallimach nevet említi. Ez talán, úgymond az asszony, a sárkány neve.

Kallimach a palota kertjébe megy s megszólítja a vén kertészt, hogy fogadja föl segédül. Ez szívesen fölfogadja s vízfordással bizta meg.

Az egyedül maradt Kallimach kéri a sorsot, hogy szünték meg valahára őt sanyargatni. Aztán foláshozodik: »Szép fényű hold, látnod mily zsarnokságot szenvedek. Küldj, kérlek, habár későn is, egy kis sugárt, mely a palotába hasson, hogy senki se lássa. S mondja meg Chrysorrhoe-nek ezt az üdvözlét: »A kit szeretsz, előkerült, a kit ismersz, föltámadott; s ma mint napszámos kertészkedik a kertben s óránként vízzel tölti meg számodra a víztartót, hogy lelked lángját oltsa el, leány!« (1682—1689. v.)

*Σέλην μὲν καίνορε βλέπεις ἐν τοῖς ἀστέροις
Καὶ γὰρ βραδύ, παρακαλῶ, κίμων μετὰν ἡστίνων
Ἔς τὸ παλάτιον ἂν ἔβῃ, καὶς μὲν τῇ ἰδῇ,
τὴν Χρυσόρροον ἂν εἴπῃ τὸ σπυγμένον τοῦτο
τὴν ἀγαθὴν ἐρέθισεν, ἀρτίη τὸν ἐξέσῃ
Καὶ σήμερον ὡς μισθωγὸς ἀμείβει πρὸς τὴν κῆνον
Νεὸν καὶ τὴν βουλήν σου γεμίζει τὴν καθ' ὅραν,
Ὅλας τὰ σβύσῃ τῆς ψυχῆς, κόρη, τῆς ἰδίας σου.*

Kallimach híven őrizte meg azt a gyűrűt, melyet Chrysorrhoe-tól első találkozásuk alkalmával kapott. Ezt most egy

narancsfára kötötte, melynek közelében nagyon sokszor szokott Chrysorrhoe ülni s keseregni.

Chrysorrhoe meglátván s megismervén a gyűrűt, ezer kérdést intéz önmagához: Kallimach tehát él? Vagy talán lehuzta valaki a halottnak újjáról szerelmtünk emlékét? Miként juthatott ide a gyűrű?

Más nap kikérdezvén a kertészt s megtudván, hogy segédje van, előhívátja ezt.

A viszontlátási jelenet valóban megindító.

Parancsára kéjlakot építenek a kertben, hol ezentúl tartózkodni akar, nehogy a palotában megfuladjon.

Itt találkozik mindig s élvezé a boldogság óráit Kallimachal.

Az udvari személyzet bámulva látta, hogy a királyné naptól-napra vidámabb s nagy örömben tudósította e váratlan változásról a királyt, a ki háborút viselt valahol.

De találkoztak olyanok is az udvari személyzet körében, kik gyanúsán nézték a királyné vidámságát s kémkedni kezdtek. Így került napfényre a királyné s a kertészsegéd viszonya.

Az erről tudósított király parancsot küld a táborból, hogy ragadják meg a kertészsegédet és zárják el; de a királynét ne bántsák.

A visszatért király haraggal telve, maga elé hivatja Chrysorrhoe-t és a vasra vert kertészsegédet.

Ekkor Chrysorrhoe így szól:

»Ha valaki saját kezével szőlőkertet ültet s megkapálja, lelevelezi, az egészket köröskörül bekeríti, szépen megmetszi, őrzi s egész nap ott áll a parittyával, hogy riaszsza el a madarakat, nehogy megrontsák, s éjjel ismét körül jár, őröködik, szenved s kínlódik; de a szüret idejékor más valaki jön s erőszakkal foglalja el, hogy ő szüreteljen s egye meg, s hogy azt az őröködőt, ültetőt, fáradozót megölje; — vajjon igazságosnak ítéled ezt, vagy pedig úgy tartod, hogy az őröködő élvezze munkája gyümölcsét s egye meg a jövedelmét?«
(2457—2468 v.)

*Ἄν εἴς οἰκίον τῶν χειρὸν φυτεύσῃ τις ἀμείλιον
καὶ σκάψῃ καὶ κτενέσῃ τὸ φράξῃ τὸν γῆρον ὄλον,*

*Βλαστολογῆς τὸ καλὰ καὶ θαυμασιώσῃ τοῦτο
καὶ τὴν ἡμέραν στήκεται μὲ τὴν σφενδάμνῃ αὐτοῦ,
Νὰ φοβερίξῃ τὰ πτερὰ καὶ μὴ τὸ καταλῶσιν,
τὴν νύκτα πάλιν περιπατῇ τὸν γῆρον καὶ φυλάσῃ,
Κομποθῇ καὶ δέρεται καὶ τὸν καιρὸν τοῦ σφύρου
ἔλθῃ καὶ δευσιεύσῃ τὸ ἄλλο; εὐὰ τοῦτο ἔπαυσε,
Νὰ τοῦ σφύρου, εὐὰ τοῦ φῶς, κατεῖλεν τὸν θαυμάσιον,
τὸν φυτεύτην, τὸν κοπιῶντα δέλεε εὐὰ τὸν σκαπόμενον,
ἀγίρεις ἐποῦτο δίκαιον, ἢ τὸν θαυμάσιον κρίνεις
Νὰ φάγῃ τὸ κοπιῶντα τοῦ, εὐὰ φῶς τὴν ἐξοδὸν τοῦ;*

A király ezt válaszolta: »Igazságos, hogy az őröködő élvezze munkája gyümölcsét; a gonosz és ragadozó bitornak pedig le kell vágni a fejét, mások elrettentő példájára, kik szintén rabolni akarnának.«

A nép örömrivalgása helyeselte a király szavait.

Ekkor Chrysorrhoe így szól: »Minő igazságtalanságot követett tehát el ez a kertészsegéd? Ő az a király, kit a vén boszorkány bűvésze megölt. Ő az, ki szenvedéseimtől megszabadított, ki a sárkányt legyőzte. Ő az én férjem, az én uram.«

A király bámul s elmondhatja magának Kallimach történetét.

Erre elővezetteti a vén boszorkányt, szemére hányja gonoszságát s égő kemenczébe dobhatja.

Kallimachot föloldják bilincseiből; a király visszaadja neki Chrysorrhoe-t s gazdagon megajándékozván, hazakisérteti a boldog párt.

Ha ezt a verses regényt a Hahn által kiadott görög és albániai tündérregékkel (*Griechische und albanesische Märchen*) összevetjük, azt találjuk, hogy ezek sokban hasonlítanak hozzá; mert e tündérregék majdnem mindegyikében egy hős fordúl elő, a ki vagy óriások, vagy szörnyek ellen küzd, azután valamely eselnek, vagy erőszaknak csik áldozatul, de végre valamely varázs által visszanyeri az életét s legyőzi ellenségeit.

II.

Digenis Akritas.

A második verses regény, melyet Lambros Spyridon közöl, bizonyos Digenis Akritas Vazul hőstetteit és szerelmét beszéli el, a ki régóta a görög népdalokban nagy szerepet játszott.

E verses regény codexét, mely a X-ik századból való, csak a legújabb időben fedezték föl Trapezunthban s azt egy görög és egy francia tudós, Sathas és Legrand, egyesült erővel adták ki e cím alatt: *Basile Digenis Akritas, épopée byzantine du X-e siècle, publiée par Sathas et Legrand.* (Paris, 1876.)

De e codexnek nincsen sem eleje, sem vége.

Nem sokkal később Müller József, a turini egyetem tanára, Grotta-Ferrata görög zárdájában Frascati mellett, Róma környékén, egy más, XIV-ik századbéli, kéziratot fedezett föl, mely tökéletesebb, mint a trapezunti s az eposz elejét s végét is tartalmazza. De még ki nem adatott.

Ezenkívül van még egy harmadik, a XVI-ik századból származó, codex is Andros szigetéről, mely az athéni Miliárakis úr birtokában van, és szintén teljesebb, mint a trapezunti. Sőt ebben a regény szerzője is nyíltan kimondja, hogy az ő neve Eustathius.

E codex költeménye megjelent Athénben 1881-ben ilyen cím alatt: *Βασίλειος Διγενής Ακρίτας, έποποιία Βυζαντινή της 10-ης εκατονταετηρίδος, κατά τὸ ἐν Ἀνδρῶ ἀνευρεθέν χειρόγραφο.*

Az Akritas hőstetteire vonatkozó negyedik codex Oxfordban van a Lincoln-College könyvtárában. A kodex 8-ik könyvének végverseiben azt mondja a Chios szigetéről való szerzetes, Petritzis Ignác, hogy ő írta e költeményt a bámulatraméltó Digenisről, ezen újkori Achillesről, s hogy munkáját 1670. évi november 25-én végezte be. Valószínű azonban, hogy Petritzis ismerte már az Akritasról szóló régibb regényt s hogy ő ezt csak rimes versekbe szedte; mert az ő költemé-

nye is, mely 3094 versből áll, épen úgy, mint az előbb említett régibb kodexek regénye, kivéve a trapezuntit, nyolcz könyvre van fölosztva.

Ezt a codexet, mely szintén teljesebb mint a trapezunti, adta ki először Lambros Spyridon.

Tartalma a következő:

I. Könyv. Androniknak, a peloponnésusi Románia királyának, öt fia volt, de egyetlen lánya sincs. Azért ő és neje Anna buzgón imádkoztak, hogy az ég áldja meg egy lánygyermeket. Az Isten meghallgatta imáikat. Anna nagyon szép leányt, egy második Helenát szült, kinek a kereszttségben Irén nevet adtak.

De a csillagászok azt jövendölték, hogy Irént, ha nem vigyáznak rá, egy török rabolandja el, azért a király külön palotát építtetett, melyben a leányt nyolcz éves korában elzárta, hol tanítónők, szolgálók és örök környezték.

II. Könyv. Andronik háborúba indulván, Irén kéri az anyját, engedné meg neki, hogy kíséretével a palotán kívül sétálhasson. Az anyja megengedte neki.

Épen ez időtájban Syria emirje 3000 törökkel és arabbal pusztítá Románia határait, s a hegyeken ráakad az ott sétáló Irénre, elragadja és sátrába viszi. Emberei pedig hatalmukba ejtik Irén kíséretét.

A királyné hallván a megdöbbentő hírt, fiait küldi az emir ellen.

Midőn utolérték, az emir neki rohan Konstantinnak, a legidősebb fiúnak; de ez olyat vágott buzogányával a fejére, hogy az a földre rogyott. Emberei fölsegítik a lovára s ő futásnak indul; de Konstantin üzöbe veszi, úgy, hogy végre a sarkba szorított emir kegyelmet kér s megígéri, hogy visszaadandja Irént. Arra a kérdésre, hogy hol van Irén, azt válaszolja az emir Konstantinnak s fivéreinek, meg akarván őket csalni, hogy keressék a táborában. Ők tehát a táborba sietnek, melynek minden zugát föl kutatták a nélkül, hogy Irénre akadtak volna. Dühökben visszafordulnak, hogy fogják meg az emirt. Útközben találkoznak egy törökkel, a ki azt tanácsolja nekik, hogy forduljanak az erdőbe, hol Irén kíséretét meg-

ölték. Ők tehát oda sietnek, de Irént nem találták a holtak között.

Mindez, a mit Petritzis codex 355 versben ad elő, hiányzik a trapezunti codexben.

A fivérek szomorúan és haragosan fölkeresik most az emirt, kit halállal fenyegetnek, ha Irént ki nem adandja. A megrémült emir megvallja nekik, hogy ő halálosan szerelmes Irénbe s hogy ha nőül adják neki, ő kész megtagadni az izlam hitet, fölvenni a keresztséget s Romániában letelepedni.

Ekkor kihozza sátrából Irént, kit fivérei ezerszer megölelnek. Az emirrel békét kötnek s mindnyájan Romániába indulnak. És az emberek mondák:

»Oh csodák csodája, miként szelidítette meg a szerelem a vad hadat! Miként szünteté meg a szerelem a gyilkosságokat, és szabadságot hozott embereknek, sőt még állatoknak is! Miként eszközé a szerelem, hogy az emir keresztyén legyen s Krisztus hitében maradjon meg.« (489—494. v.)

*Ὁ ἀνθρώπινος ἐλέγαντο ὁ θαῦμα τῶν θυμμάτων,
Πῶς ἡ ἀγάπ' ἐμείρωσεν τὸ ἄγριο φονεῖόν του
Πῶς ἡ ἀγάπη ἱκανῶς ἠγάπησεν, καὶ ἔλυθε θεία
Ἡ: τοὺς ἀνθρώπους ἤγαγεν ἐκέρμη εἰς θεοφίαν.
Πῶς ἡ ἀγάπη ἔκαμιν τὸν Ἀμάρην καὶ γαίην
Χριστιανὸς καὶ εἰς τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστιν ἑῶν ἀποστρέψας.*

Románia királyi palotájában a püspök megkeresztelte az emirt, s azután összeadta Irénnel.

Negyven napig tartottak a vigalmak; számos ifjak táncoltak tiszteletreméltó lányokkal. (547—548. v.)

*Καὶ ἐκρητοῦσαν ἡ χαρὰ: ὥς: σαράντα μέρας,
Νῶς πολλοὶ ἐχόρευον μετ' αὐτοῖς θυγατέρες.*

Irén azután egy fiút szült, ki Digenis¹⁾ Akritas²⁾ Valznak nevezetett, s kinek erejétől sokan féltek.

¹⁾ *Διγενής*: annyi mint két-nemzetiségű, mert a fiúnak anyja görög és keresztény, atyja pedig török és mohamedhitű volt.

²⁾ *Ἀκρίτας*-nak nevezték a görög középkorban a birodalom határ-őrét; tudán *ἄκρος*-tól, mi erőset, kitűnőt jelent. Már a régi lakadaemonok *Ἀκρίτας*-, vagy *Ἀκρίτας*-nak nevezték Apollót (Pausanias III, 12, 8.), mint a legmagasabb hegyek urát.

III. Könyv. Az emir anyja levelet ír neki, melyben hittagadása miatt dorgálja s átkával fenyegeti, ha nem térend haza.

Az emir megmutatja e levelet Irénnek; elpanaszolja előtte, hogy el nem viselhetné az anyja átkát s kéri, hogy titokban kövesse őt Syriába.

Irén rááll. De az elutazásra kitűzött éjjelen a fivérek egy álmokép által fölriasztatván, meglepik a szökni készülőket. Keserű szemrehányásokkal tetézik az emirt s hitszegésről vádolják.

A megindult emir, hogy szándoka tisztaságáról őket meggyőzze, nem akarja többé, hogy neje és fiacskája vele utazzanak s esküvel igéri, hogy miután anyját még egyszer meglátandja s tőle búcsút vevend, azonnal visszatérend.

Erre általános kibékülés következik s Irén és fivérei elkísérik a határig az emirt.

Itt elbucsuván, így szólt az emir: »Tudd meg, hogy elmém mindig nálad leend, mivel téged mindenben igazságosnak s nyílt szívűnek találtam.« A lány, midőn e szavakat hallá, fűlsóhajt, két szeméből könnyeket hullat s mondja: »Tudd meg, nagyon szeretett, hős férjem, hogy mindig foglak gondolatomban birni; mert te vagy az életem, vigaszom, legédesebb világosságom és vágram.« (941—948. v.)

*Ὁ νοῦς μου πάντα μετὰ σὲν καὶ ἔνε θέλει ἔσθαι
Γιατὶ εἰ τὰ πάντα δίκαια καὶ ἀληθῆ πρὸς εἶπε.
Ἡ πόρῃ ὅταν ἤκουσεν τὰ λόγια ἀναστενάζει
Καὶ οὕτως τὰ μέγιστα τῆς δύο θαυροῦ κατηβάλλει
Ἀγρυπνῶν ὡς ἔσθαι, ἀνερ μου πολλὰ χαριτωμένη,
Πῶς πάντα εἰς τὸν λογισμὸν θεοῦ εἶχον, ἀνδριωμένη,
Γιατὶ ἐσὺ ὅσαι ἡ ζωὴ καὶ ἡ παρηγοριά μου,
Τὸ φῶς μου τὸ γλυκύτατον καὶ ἡ ἀποθνήσκουσα μου.»*

A Syriába érkező emirt örömteljesen fogadta az anyja, de fájó szívvel rosszalta azt, hogy keresztény lőn.

Az emir így válaszolt: »Tudod, hogy én annyi várat és országot jártam be, a mennyi csillag van az égen; számos tudós munkáit olvastam s nyelveket tanultam és sok vallásról elmélkedtem, de ezek mind tévesek s elátkozottak. Egy hit van, melyben a mindenség alkotója dicsőítették; a kereszté-

nyek hite, mely királyi galambnak nevezetik. Erről Salamon király az »Énekek Éneké«-ben ezt mondja: »Hatvan királyné van és számtalan leányzó, azonkívül pedig nyolczvan ágyas. De egy a királyné, egy a tökéletes s a ki abban találkozik, az kapja meg a mennyek országát, nem a földét, mert ez romlandó, ama mennyei pedig örökké tart.« (1057—1062. v.)

Ἐξήκοντα βασίλισσαι εἰνε καὶ νεανίδες
 Ἀμέτρηται· ἀκόμη δὲ ἐχθῆρινα παλλακίδες·
 Μία ἐστὶ ἡ βασίλισσα, μία εἶδ' ἡ τέλεια
 Πῶς ὅποιος ἐς αὐτὴν βράσσειται παύρει τὴν βασιλείαν
 Τοῦ οὐρανοῦ, ὅχι τῆς γῆς, γὰρ εἶνε ἡ θεωρούμενη.
 Μὰ κείνη ἡ οὐράνια εἰς τὸν αἰῶνα μένει.

Az anya áhítattal hallgatván fia szavaira, késznek nyilatkozik a magasztos keresztyén hitre térni s fiánál Romániában állandólag letelepülni. Rokonai s hívei kíséretében tehát útra kelnek.

Romániában megkeresztelik az emir anyját s rokonsait s azután mindnyájan boldogságuk érzetében családi vigalmat rendeztek.

•IV. Könyv. Digenis Akritas Vazul tizenkét éves korában már oly erős s vitéz vala, hogy senki sem mert ezzel az új Achilleussal megbirkózni. Egy napon kérte szülőit, hogy engedjék meg neki is vadászatra menni, mert ő is szeretne a hegyeken oroszlanokat, párduczokat, sárkányokat megölni. Az atyja nagy nehezen rááll s magával és sógorával, Konstantinnal, vadászatra viszi az ifjút. Ez egy medvével viaskodik s megöli, azután több vadállatot terít le.

Ezóta nagy hírben állt Digenis, s a ki csak nevét is hallá, kitért előle.

Egykor rablógyilkosok nyomorgaták a vidéket. Digenis fölkereste tanyájakat s rendre megölte őket.

V. Könyv. A harczokban legyőzhetlen Digenist legyőzte a szerelem. »Mert a Szerelem eszközlé, hogy sok hős sebesült meg s követte őt; mivel a Szerelem a nemi gyönyörök istene. Így mondja ezt Theokrit, az idyllek harmadikában: Ismerem, mondja, a Szerelmet; kegyetlen isten ő, mert a nőtény oroszlan csecsét szopja, a ki engem is megemészt, a csontokig

hat s vágyomat mindinkább fölkelte és fölgyújtja.« (1559—1566. vers.)

Γιαὶ ὁ Ἔρως ἤκαμεν πολλοὺς ἐν πλερωθοῦσιν
 Ἀνδρείους καὶ ἐπίου τοῦ γὰ τοῦ ἀκαλοῦθαυτοῦ
 Γιαὶ θεὸς ὁ Ἔρως· εἶν' τὸν ἀφροδισίων·
 Ἦντα τὸ λέει θεόκριτος· εἰ τρίτο τὸν εἰδυλλίων·
 Ἐγὼν, φηοί, τὸν Ἔρως· βαρὺς θεὸς τυγχάνει,
 Τὸν τῆς λεαινῆς γὰρ μάλιστα καταθηλάσκει,
 Ὃς κατασφύρει καὶ ἐμὲ, ἄχρη ὅσων ἐστέιν,
 Τὸν πόθος περισσότερον ἐγείρει καὶ ἀνάσκει.¹⁾

Románia átellenében lakott egy hadvezér, kinek Endokia nevű nagyon szép leánya volt. Ez, midőn Digenis ama vidéken vadászott és danolt, kinézett az ablakon, meglátta és beleszeretett. De Digenis is szerelemre gyúlt iránta s a vár körül bolyonga. Itt meglátván őt a vár ura s megtudván Digenistől, hogy ő szerelmes a vár urának leányába, kit nőül akarna venni, tagadólag válaszol neki, fenyeget s becsapja előtte a vár kapuját.

Eudokia figyelmezteti volt dajkája által Digenist, hogy óvakodjék, mert atyja fegyveresen késztül őt megtámadni. Digenis visszaüzeni a leánynak, hogy ő Digenis és senkitől sem fél. Erre Eudokia gyűrűjét nyújtja neki az ablakon át, jegyesének vallja magát s kész őt követni.

Digenis hajnal előtt kiemeli az ablakból Eudokiát, lovára ülteti s a mint a palotán kívül vala, kiáltott: »Óh hadvezér! Lányod már nem a tiéd; ő az én feleségem, áldj meg s adj hálat az istennek, hogy ilyen vitéz vőd van.«

A mint az örök ezt hallották, megszólaltak a kürtjeik s a vár népe összecsofódott; maga s a vár ura is talpon volt s embereit üldözésre buzdítja.

¹⁾ Theokrit III, 15—27 versai, melyeket codexünk írója átvett, az eredetiben hexameterek s így hangzanak:

Νῦν ἔγνων τὸν Ἔρωτα βαρὺς θεὸς ἡ γὰρ λεαινας
 Μασθὼν ἐθ' ἤλαζε, δορυμὴν τὴν νῦν ἔτραψε μάτηρ,
 Ὃς με κατασφύρει καὶ ἐς ὀπίσθον ἄχρης ἰδύται.

A codex írója tehát a 17-ik vers második felét δορυμὴν τὴν νῦν ἔτραψε μάτηρ kihagyta.

A mint ezek utolérték, Digenis némelyeket megöl, másokat megsebesít s az egész táborot szétveri. De midőn Eudokia atyja is neki ront, Digenis egész udvariassággal kéri tőle a lányt s igéri neki, hogy vitéz veje leend.

Az atya rááll, de oly föltétel mellett, hogy Digenis jöjjön vissza a leánnyal s anyjától is kérje meg s azután gazdag hozományával együtt vigye haza.

Digenis ellenszegült s azt mondá, hogy előbb saját szülői házában tartandja meg Eudokiával az esküvőt s azután látogatandja meg a leány atyját és anyját.

A hadvezér belenyugodott s visszalért. Digenis pedig arájával Romániába sietett. Ott az emír és neje nagy örömmel fogadták Digenist és Eudokiát; fényes készüléket tettek az esküvőre s futárokat küldtek a hadvezérhez, hogy jelenjen meg nejével együtt Eudokia lakodalmára.

A hadvezér tehát és neje útnak indulnak, roppant kincseket hozva magokkal.

Miután a püspök a szerelmes párt összeadta, három hónapig tartott a lakodalmi ünnepély.

Ennek végétével szétverte Digenis a környéken garázdálkodó rablókat, úgy hogy minden uralkodó tisztelettel említette nevét.

VI. Könyv. Görögországban bizonyos Abdul nevű török rabló fogságba ejtő Antioch fiát, Eudoxot, s három évig őrizte magánál. Ekkor Abdul leánya, Ajsze, belészeretett Eudoxba, s ez, a törökök parancsára, nőül vette a leányt.

Egy napon rábeszélte nejét, hogy hagyja el titkon szüleit s kövesse őt Romániába. Ajsze beleegyezett; de útközben Eudox elhagyta a nejét s egyedül indult tovább.

A vadászó Digenis látván, hogy Eudoxot egy török rabló akarja megölni, ezt földreteríti s tovább menvén, ott találta a hegyek között a kesergő Ajszét s megszabadította az üldözésére kiküldött törököktől. Azután magával viszi és Eudox után siet. Midőn utolérte, keményen megdorgálja, hogy nejét hűtlenül elhagyta. Eudox megbánja tettét; Ajsze megkeresztelkedik s Digenis újra összeadja őket a templomban.

VII. Könyv. Digenis megöl száz törököt, kik nejét, Eudokiát, akarták elrabolni.

Azután négy kalandor hőst, kik szintén nejét akarták birtokukba venni, egymásután legyőzván, a segélyökre jövő kísérőiket részint megöli, részint megsebesíti és megfutamítja.

»Elhomályosult az ég és sötétség támadt, mivel sok rabló szállt a pokolba. Zavaros lőn a verőfény, elkomorult a nap s megmérhetetlen por szállt föl a légbe. Az egész föld piroslott a sok vértől s a hullák meztelenül fekvének elválasztva a lélektől.« (2843—2848. v.)

Ἀκούσαντες ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ ἐκινεῖται,
 Γιατ' ὀπελάεισιν περισσὴν ἐπ' ἡμῶν εἰς τὸν Ἄδην,
 Ἐθόλασιν ὁ ἥλιος καὶ σκότισεν ἡ μέρα
 Καὶ αἵματος κοινότης ἐνέβη· τὸν αἶμα.
 Ἡ γῆ δ' αὖ ἐκκέντρων ἐκ τοῦ καλὸν τοῦ αἵματος
 Καὶ τὰ κορμὰ ἐκείνων γὰρ μὴ δέχωνται.

E párviadalok leírása sokban összehasonlítható az Iliásban előadott párviadalok rajzával.

A hősök legyőzése után ezek barátnéja, Maximilla, egy bátor leány, hitta ki Digenist párviadalra. Midőn ezt is legyőzte, így szóla hozzá a lány: »Tudd meg, hogy kivéled még senki sem diadalmaskodott rajtam. S én fogadalmat tettem, hogy annak a férfiónak, a ki engem legyőz, áldozom föl szüzességemet. Te legyőztél, ime tiéd vagyok.«

Digenis ezt hallván, a folyóhoz vezeti Maximillát, lemossa róla a vért, látja elragadó szépségét, s elcsábíttatja magát a bűnre. Azután lakába kísérvén a leányt, haza siet nejéhez, Eudokiához. De ez könyezve fogadta, mert már értesülve volt a Maximillával történt dologról. Digenis azonban vigasztalja és csillapítja őt, úgy hogy Eudokia a dolgot többé nem említi.

VIII. Könyv. A halál előtt semmit sem ér a vitézség. Így kezdődik ez a könyv.

Digenis fényes palotát építtetett magának Euphrat folyója mellett, gyönyörű kerttel s templommal szent Tódor tiszteletére. Ebben függeszté föl diadalainak összes kincseit.

Alig készült el a palotája, hírül hozzák neki atyjának, az emirnek, halálát. Ő tehát Romániába siet, nagy fémnyel tartatja meg a halotti szertartást; azután magával viszi atyjának holt testét és szent Tódor templomában temetteti el.

Nem sokára meghalt az anyja is.

Digenis ezután még több vitéz tett által tűnt ki; de végre gyógyíthatatlanul megbetegedvén, ágyához hívja Eudokiát s így szól hozzá: »Legédesebb nőm! Az élet föntartotta számomra ezt a keserű poharat is; a halál közelít. Oh kezeim, hol vagytok, hogy álljatok ellen Charonnak, és ti, hatalmas lábaim, hogy őt eltiporjátok? De nem vagytok képesek, mert ő sokkal vitézebb s nagyon vadul támadja meg a vitézeket.« (3027—3032. v.)

Neje nagy gyötrelmében vigasztalanul sir. Digenis pedig imádkozva adta ki lelkét.

Eudokia ráborúl a halottra és — mily nagy csoda — e perczben ő is megszűnt élni.

A költemény szerzője így fejezi be a költeményt: »Dicsőség az atyának, fiúnak és szentléleknek, teremtmének és alkotómnak, a mindent létesítő Istennek.« (3093—3094. v.)

Ἀόξα πατρί τε καὶ υἱῷ καὶ ἀνεύρου ἄγλῳ,
τῷ ποιητῇ καὶ πλάστῃ μου, θεῷ τῷ παντατοῦ.

A trapezunti codexnek még 9-ik és 10-ik könyve is van. A 8-ik és 9-ik könyv részletesen írja le a palotát, melyet Digenis Euphrat mellett építtetett; azután elbeszéli az ő győzedelmes háborút a saracénok ellen, valamint atyjának s anyjának a halálát.

Mindezt Petritzis Ignác csak harminczöt versben adja elő a 8-ik könyvben, melynek további része azt tartalmazza, a mi a trapezunti codex 10-ik könyvében foglaltatik, csak hogy ez bevégezetlen; ellenben Petritzis codexében megvan a regény vége is.

III.

Imberius és Margarona.

A harmadik verses regény czíme: *A csodálatos Imberiosról és Margarona beányról szóló kitűnő, szerelmi és idegen elbeszélés.*¹⁾

Ez már többször jelent meg nyomtatásban. És pedig először Velenczében 1638-ban, hol 1779-ig több kiadást ért. Az 1770-ik évben megjelent velencei kiadás után Meyer Gusztáv újra adta ki, de számos hibát követett el a szövegben.²⁾

Két évvel előbb Wagner Vilmos, a bécsei császári könyvtárban találtató kéziratból adta ki ugyan-e regényt, mely különleg az által különbözik a Meyerétől, hogy rimetlen versekben van írva.³⁾

Mint hogy ennek a szövege is nagyon hibás, Lambros Spyridon egy oxfordi s nápolyi kézirat alapján újra adta ki. Az oxfordi kódex iratott 1516-ban és Zigaites nevű főpapnak tulajdona volt. A nápolyi codex szintén a XVI-ik századból való.

A 862 versből álló regény tartalma ez:

Egy csodálatos, nagy, vitéz királynak Prevezában ropant serege s gazdagsága volt. Sok jótékonytságot gyakorolt s nagy hírben állt. Volt egy angyali szépségű neje is, kivel negyven évig élt, a nélkül, hogy gyermeke született volna; mi mind a kettőnek nagy bűt és fájdalmat okozott. De negyven év múlva fiút szült a neje, kit Imberiosnak kereszteltek.

A fölserdült Imberius beavattatván a lovaggyakorla-

¹⁾ Ἀθήνησιν ἐξαίσιος, ἰσχυρὸς καὶ ἕρως τοῦ Ἡμαθίου θαυμαστοῦ καὶ κόρης Μαργαρίνας.

Megjegyzendő, hogy az új-görögben a után a π mint b hangzik; tehát Ἡμαθίος = Imberios, nem pedig Impérios.

²⁾ Imberios und Margarona, ein mittelgriechisches Gedicht. Prag, 1876.

³⁾ Histoire de Imberios et de Margarona, imitation grecque du roman français Pierre de Provence et la Belle Maguelonne. Paris, 1874.

tokba, elfogadta egy idegen lovag kihívását s legyőzetett. Erre az atyja beleegyezése s tudta nélkül újra viv az idegen lovaggal, a kit le is győz. Atyja ezt hallván, keserű szemrehányásokat tesz neki, melyek annyira megindíták Imberiuszt, hogy útra kelni készül. Atyja nagy nehezen rááll s így szól hozzá: »Menj el tehát, fiam, tégy akaratod szerint, s imám veled legyen, hogy téged megőrizzen; legyen előtted és utánad, hogy jól kalauzoljon. Fiam, légy mindenki iránt nagy alázatossággal; tartózkodjál a felfuvalkodástól, legkisebb mértékben se bírd, mivel sokan veszttek el a felfuvalkodás miatt.« (193—199. vers.)

*Λοιπὸν, εἴέ μοι, ἀπειλῇ, ποῖας τὸ θέλημα σου
καὶ ἡ εὐχὴ μου μετὰ σὲν, τὰ σε διαφυλάττει.
Νῦν ἐπεὶ ἀπαρτὶς καὶ ὀπίσσω σου, εἴ σε κατενοήσῃ.
Ὅτε καταβῶσιν ὑπὸ πόδαί, εἴ μοι, εἴς τοις πάσι.
Ἀλαζονεύει ἀναχθῇ, ὡς οὐκ οὐδὲν τιν ἐχρῆ.
Ὅτε πολλοὶ ἀπολέσονται ἐκ τῶν ἀλαζονέων.*

Zokogó anyja pedig talizmánt adott neki, hogy minden véstől távol tartson tőle. Ezt Imberius örömmel a nyakára fűzte s azután minden kíséret nélkül elindult. Hét évig járt-kelt idegen földön s nagy hírt szerzett magának, mint kitűnő lovag. Végre fölébredt benne a honvágy. Útközben Anapolis királyának várába tért be, kinek csodaszép leánya volt, a ki minden kérését kiköszörözte. El miatt nagyon elbűsült az atyja s egy napon komolyan tudtára adta, hogy férjhez adja.

A lány meglátván Imberiuszt, beléleszeretett s ez viszonozta szerelmét.

Titkosak valának fájdalmaik, titkosak bűjaik, titkosak sóhajaik, titkosak könyeik. (285—286. v.)

*Εἶχεν κρυφὰ πόνεματα, εἶχεν κρυφὰ τὰς λύπας,
Εἶχεν κρυφὰ τοὺς στεναγμούς, εἶχεν κρυφὰ τὰ δάκρυα.*

Végre Margaróna (így hitták a király lányát) kinyilatkoztatta az atyjának, hogy teljesítendő akaratát, ha rangkülömbőség nélkül lovagversenyre hívandja össze a síkra szállni kész férfiakat, úgy bel-, mint külföldieket: mert ő akkor a győztest fogja férjül választani.

A király kihirdetése gyorsan elterjedt s tömérdek sok férfiú jelent meg a küzdőterre.

Legelőször nagy vitézséget fejtett ki egy lovag Alemanaiából, annyira, hogy a király és királynő ilyen vőt óhajtottak De Margaróna opodott, mivel Imberius nem szállt szembe a némettel. Fejével int tehát neki. Erre Imberius lóra pattant s megjelent a küzdőteren. Sokáig tartott a viaskodás, miglen végtére legyőzte a németet. Ekkor kijelenté Margaróna az atyjának, hogy ő csak Imberius neje akar lenni. A király tehát menyegzőre hívta a legfényesebb vendégeket.

A lakodalom után azt mondja Imberius a nejenek, hogy ő most Prevezába megy királyi szülőihez s kérdezi, akar-e vele menni, de atyja tudta nélkül, a ki bizonyosan el nem ereszténé. Margaróna rááll; s vacsora után útra keltek. Másnap a király, hallván hogy lánya eltűnt, háromezer embert küldött utána; de ezek tíz napig hiába keresték.

Imberius és Margaróna már harmincz napig utazának. Ekkor egy kis sziklás szigetre érkeztek. Itt Imberius az anyjától kapott talizmánt Margarónának adta át, ő maga pedig vadászni ment, hogy foglyot hozzon a nejenek. — Margaróna mellére tette a talizmánt és elaludt. De egy lecsapó sas elragadta a talizmánt s egy tengeri sziget sziklájára vitte.

A visszatérő Imberius felkölti Margarónát. S mindketten búsulnak a talizmán eltűnése miatt. A mint keresik, megpillantják a sziklán a talizmánt tartó sast. Imberius tehát csónakra ül s a szikla szigetére evez. De meglepik kalózkodók, magokkal hurcolják, Kairóba viszik s eladják a fejedelemnek.

A magára hagyatott Margaróna sok ideig ide s tova barangol, miglen végtére egy apácza-zárdához ér. Néhány apácza elkísérte őt Prevezáig, hol a királytól engedélyt kapott egy apáczazárdára építésére.

A főlebb említett sas csőréből kisiklott a talizmán és a tengerbe esett, hol egy hal lenyelte. Ezt a halat esetleg bevittek a halászok a többi halakkal együtt Margaróna zárdájába s a mint a halban talált talizmánt Margarónának megmutatták, ez rögtön ráismert s azt következtette, hogy Imberius a tenger martaléka lón s véghetetlen könnyeket hullatott.

Ezalatt Kairo fejedelme nagyon megszerette Imbériust és Saracénia urává nevezte ki, hol hét évig maradt, mindig Margaróna után sovárogyva. Ekkor titokban elindult egy hajón, melyen tizenkét nap és éj múlva egy szép szigetre érkezett, hol elalult. A hajósok nem találván őt, elviszik ruháit s kincseit és tovább hajózván, megérkeznek a parthoz, hol Margaróna zárdája állt, s ajándokul adják neki Imberius ruháit és kincseit. Margaróna e pénzen száz szobát építtetett betegek és idegenek számára.

Imberius sok napig maradt a szigeten éhen és szomjan, úgy hogy már alig tudott mozdulni. Egyszerre vitorlát pillant meg a tengeren, és integet a hajósoknak. Ezek oda sietnek, hajójokra viszik a félholtat s kikötve Preveza közelében az apácázárdánál, átadják a százszobájú kórháznak, hol az apácák nagy gondnal ápolák. Ott viszont látják egymást Imberius és Margaróna. A zárdá harangjai megkondulnak s az apácák háladalt énekelnek a mindenható Istenhez.

Margaróna Prevezára sietett előkészíteni a királyt és királynét amaz örömhír fogadására, hogy fíjok megérkezett. A szülők nagy pompával haza hozzátják Imberius.

»Az atyja és anyja látja őt; szorosan megölelik, édesen megszólítják. Nagyon és kicsinyek örvendenek, fölvidulnak. A templomok harangoznak, a zárdák énekelnek, megénekelik és magasztalják a mindenható Istent.« (850—854. v.)

*Βλέπει τον ὁ πατήρ, τον μετὰ καὶ τῆς μητρός του,
Σφιγτὰ ἀγκυλαβάνον τον, γλυκὰ μεταφελούν τον,
Χαίρονται καὶ εὐχαριστεῖνται μικροὶ τε καὶ μεγάλοι,
Σημαίνειν ἢ ἐκκλησιάζ, ψάλλον τὰ μοναστήρια,
Τρυφεροὶ καὶ δοξάζουσιν θεὸν τὸν παντοκράτορα.*

IV.

A szerencse és szerencsétlenség.

A negyedik, 756 versből álló s a XVI-ik századból való regény Lambros Spyridon gyűjteményében ezt a címet viseli: *Viγαστάλιος ῥησὶς αὐτῆς τῆς τύχης καὶ τῆς ἀτυχίας.*

παρηγορητικὸς περὶ τύχης καὶ δυστυχίας. S ez most legelőször adatott ki.

A regény tartalma ez:

Egy szerencsétlen ember elhagyta hazáját s bejárta az egész földet, hogy megtalálja a Szerencsétlenség várát. Hat hónapig barangolt a legjárhatatlanabb utakon. Végre találkozik Chronossal (az Idővel), kit így írt le: Meztelen karú, fővetetlen férfiú; térdig érő vörös ruhát viselt, szép arcú, szakállatlan ifjú. Fegyverrel volt övezve s egyik kezében a Sors által írt papírgyűjteményt tartott a végett, hogy kit tegyen szerencsésé s kit szerencsétlenné. (51—56. v.)

*Ἄνδρα γυμνόν, ἀσκέπαστον, τὰχέρεα γυμνωμένον
Ροῦχον ἐφόρει κόκκινον μέχρι καὶ τῶν γονάτων,
Καλὸς θωρακὴς, ἀσκέπαστον, ἀγένειον παλλεμένον.
Ζωμμένος ἦτον ἄρματα καὶ εἰς τὸν ἔναυ τον χεῖρ
Χαρμὴν εἶχεν πεντάστιχον γραμμένον ἐκ τῆς Τύχης,
Τὴν αὖτεν τὰ ποιῶν τὸ καλὸν, αὖτεν τὰ δυστυχίας.*

Az idegen megijedt, de aztán nekibátorodván, megkérdezé, hogy hová való és kicsoda? Az Idő azt válaszolja, hogy a Sors küldöttje s hogy úgy a szerencséseket mint a szerencsétleneket, kiknek nevei a könyvében föl vannak jegyezve, vizsgálja, vajjon érdemesek-e a sorsukra. Ettől hallja az idegen, hogy a szerencsétlenek könyvében áll a neve, mivel mindig szidja a Sorsot. Az Idő megindult az idegen könyörgésére s útmutatást adott neki, miképen juthat el a Szerencsétlenség várához. »A baleset építette azt, a bűbajok megszentelték s az emberek fájdalmai alapították tornyait.« (137—138. v.)

*Τὸ ἀέκαστον ἢ συμφορὰ, τὸ ἀνέλεπον αἱ λύπαι
Καὶ τὸ πνευματομελῶσαν ἐδίδου τοῖς ἀνθρώποις.*

E mellett áll a Szerencsének a palotája.

Az Idő azt tanácsolja neki, hogy ne menjen be mindjárt a Szerencsétlenség palotájába, hanem előbb nézze meg körül a rajta levő fölíratokat s alakokat és csak azután forduljon a kapusnéhoz. Útközben vágjon le egy nádszálat, készítsen abból fuvolát saját szórákozása végett. De mielőtt a Szerencsétlenségvárához érkeznek, törje össze a nádfurolát

és ássa el, hogy el ne árulja magát, mert a nádaszt a Szerencse ültette.

Három hónap múlva találkozik egy rút, vén banyával. Ez kezében keréket tartott, melyen különféle emberi arcok voltak lefestve; másik kezében pedig botot tartott, melyen egy sárkánynak összezúzott feje volt látható.

Ez volt a Szerencsétlenség szolgálója, a ki a könyörgő idegent útba igazítja, hogy merre juthat a Szerencsétlenség várához, s hogy útközben találkozni fog a Szerencse leányával, a kit illedelmesen üdvözljön s pártfogásra szólítson föl.

A távozó idegen csakugyan találkozik a Szerencse leányával, a ki minden jóval biztatja.

Tovább indulván, megérkezik az Idő palotájába; s ettől ajánlólevelet kap a Szerencsétlenséghez.

Az idegen a trónon ülő Szerencsétlenség előtt tódra borul és könyörög, hogy szűnjék meg valahára az ő balsorsa. Azután átadja neki az Idő levelét. Erre a Szerencsétlenség azt mondja neki, hogy neve kitöröltetik a balsors könyvéből s ajánlólevelet ad neki nővéréhez, a Szerencséhez. Ez kegyesen fogadja az idegent, beírja a szerencséék könyvébe és elbocsátja.

V.

Elbeszélés Achillesről.

1881-ben Bikelas Dömötör, görög tudós, adott ki három kiadatlan görög verses-regényt, melyeket a korán elhunyt Wagner, hamburgi tanár, Olaszország könyvtáraiban fedezett föl.¹⁾

E gyűjtemény első regénye 1820 versben beszéli el Achilles hősi tetteit és szerelmét.²⁾ Kézirata a nápolyi nemzeti (előbb *burboni*) könyvtárban őriztetik. Az oxfordi Bodley-féle könyvtárban is van egy kézirat, mely szintén Achilles hős-

¹⁾ Trois poèmes grecs du moyen-âge inédits, recueillis par le professeur W. Wagner. Berlin, Calvary, 1881.

²⁾ *Δούρειος τοῦ Ἀχιλλεύου.*

tetteiről és szerelméről szól, de csak 761 versből áll. Ezt kiadta Sathas Konstantin az *Annuaire de l'association pour l'encouragement des études grecques en France* 13-ik évfolyamában (Paris, 1879.).

A nápolyi kézirat az első 19 versben, melyek az oxfordi kodexben hiányoznak, leírja a szerelemnek irtózatossághátát; azután így kezdli:

A myrmidóni görögök országában uralkodék egy király, kinek nagyon szép neje volt. De gyümölcstelen lévén több évig a házasságuk, a király elhatározta, hogy elválk a nejétől s mást vesz el. A nő rokonai halállal fenyegetik a királyt, ha ezt a szügyent hozza fejükre. Ő tehát megtartotta a nejét. Házasságuk tízedik évében pedig neje fiút szült, kit Achillesnek neveztek el.

Négy éves korában a fiú felülmulta szépségben az összes országnagyok lányait, visszasugározta a napot, a csillagokat és a holdat. (80—82. v.)

Τοιοῦτος ἐνεδέσματο: ὑμῖνον ὁ Ἀχιλλεύς.

Ἐπεὶ τῶν ὄλων ἀρχόντων ὁ τῆς πάσης διαταγῆς:

τὸν ἥλιον ἀνέστηκεν, αἱ ἄστροι καὶ τὴν σελήνην.

Ekkor nyolcz éves koráig az összes görög tudományokban oktatták; azután pedig 14 éves koráig a vitézség dolgaiban. Itt furesa anachronismust követ el a költő, azt mondván Achillesről, hogy a haja frank módra volt lenyírva. (102. v.)

Ἦσαν καὶ τὰ παλαιὰ τοῦ ἠρώδου κομμεύενα.

Ed időtájban az atyja lovagversenyt rendezett, melyben Achilles volt a győztes, a ki atyja tudta nélkül álarczosan vett részt a versenyben s csak hangja által árulta el magát. — Szülői és a nézők leirhatatlan örömrivalgással üdvözlötk Achilles.

Midőn Achilles 15 éves volt, hírt hoztak az atyjának, hogy egy idegen király betört az országába. Achilles kérte az atyját, hogy küldje ki őt is a betörők ellen. Szülői nagy nehezen ráálltak. Erre Achilles 12 vitéz társat szemelt ki magá-

¹⁾ *ἀρχόντων* helyett.

nak, kik között az ő rokona, Patroklos, is volt s elindult a se-
reggel. Két hó múlva megérkezik a határvár alá, melyet az
ellenség ostromolt. Achilles megveri az ellenséget s megöli az
idegen király három fiát. Erre a megrémült ellenség futásnak
ered s várába vonul vissza.

Achilles kémszemlét tart az ellenség vára körül, megpil-
lantja a király lányát s halálosan belészeret.

A költő alkalmat vesz itt magának egy kitérésre, mely-
ben a királyleánynak (kinnek neve Polyxena) kertjét, ágyát, für-
dőjét, termetét s ruháját írja le. Itt ismét nagyon feltűnő egy
anachronismus. A költő ugyanis azt mondja a 803-ik versben,
hogy Polyxena *frank* ruhát szeretett mindig viselni.

Ἥγάσιν δὲ καὶ πάντοτε φραζομένη φορέσιν.

Trójai kor és frank ruha!

Achillesnek megvolt a szerelem sebe s a szeretet utáni
vágya s a leigázatlan azonnal egészen le volt igázva, s a leány
utáni nagy vágya miatt kereste az ő atyjának a szeretetét.
(836—839. v.)

Καὶ τρῶσιν εἶχεν ἔρωτος καὶ πόθος τῆς Ἀχιλλεύς,
Καὶ τοῦθ' ἀνακαλούμετος ὄλος ἐκπαίδουλόθυ,
Καὶ διὰ τὸν πόθος τὸν πόλιν, ὅπου εἶχεν ἑς τὴν κόρην,
Ἀγάσιν ἐπεζήτησεν μετὰ πατρὸς ἐκείνης.

Szerelmi kinyájában levelet ír Polyxenának; de ez gúnyo-
san válaszol neki s visszautasítja szerelmét. A harmadik
sikertelen levél után Achilles a szerelem istenét hívja segítség-
gül, a ki meghallgatván kérélmét, megsebzí Polyxena szívét; s
ez rögtön kedvező választ ír Achillesnek.

A szerelmesek éjjel találkoznak s királylány kertjében,
hol Polyxena így szól Achilleshez:

»Légy erről meggyőződve, hogy éretted meghalok; mos-
tantól fogva te vagy az atyám és anyám; te vagy az én szivecs-
kém, te vagy az én lelkem is.«

Τούτο πληροφορήσθαι, διὰ ἄντραν ἔ' ἀποθάναν,
Ἦέσιν ἔχει ἀπὸ τοῦ νῦν πατέρα καὶ μητέρα,
Εὖν' ὅσαι ἡ καρδίκα μου, εὖν' ὅσαι καὶ ἡ ψυχὴ μου.

Achilles magával viszi Polyxenát. A fegyverek zajára
fölébred a király két fia s üldözi számos katonával Achillest;
de ez megöl közülök több százat s az egyik királyfit kidobja a
nyeregéből. Erre a királyfiúk térdre borulnak előtte s kijelen-
tik, hogy elismerik sógoroknak.

Polyxena atyja, valamint Achilles szülői is, kik ezalatt
a láborba érkeztek, örömmel egyeztek bele a házasságba.

A menyeköz után lovagversenyt rendeztek, melyben egy
frank lovag (ismét anachronismus!) leverte Achilles tár-
sait. Erre megharagszik Achilles s neje könyörgésének da-
czára, a sorompóba lép s legyőzi a frank lovagot.

A lakodalmi ünnepélyek után Achilles haza viszi Poly-
xenát s hat évig boldogul éltek.

Ekkor Polyxena halálosan megbetegedvén, így szólt
Achilleshez:

»Nincs nagy erőd s fölös vitézséged, hogy kardodat ki-
rántsd s ellenségedet lesnytsad, hanem egyáltalán megengeded
neki, hogy lelkemet elragadja?« (1607—1609. v.)

Ὅν ἔχεις δόξαμιν πολλὴν καὶ περισσὴν ἀνδρείαν,
Νὰ πάρῃς τὸ σπαθίαν σοὶ τὰ κόρης τὸν ἐχθρὸν σοι,
Ἀλλ' ἐκ παντὸς ἀφίεις τὸν τὰ πάρῃ τῇ ψυχῇ μου.

Achilles sirva azt válaszolja, hogy ha látná, bizonyosan
megölné. »De úgy jön, mint a tolvaj, senkisémet látja. Kitá-
rom a kezemet s nem találom s nem tudom mit tegyek.«
(1615—1616. v.)

Ἀλλ' ὥσπερ κλέπτῃς ἔρχεται, κατὰς οὐδὲν τὸν βλέπει,
Αἰδέσθω καὶ οὐχ ἐνδοκῶ τοι. τὸ τί τὰ ποῖον ἔχω ἔγω.

A haldokló Polyxena siránkozása után folytatja Achil-
les: »Átok arra az időre, átok arra az órára, midőn a kertből
atyád és anyád, legkedvesebb fivéreid s összes tiéd akarata
ellen elraboltalak. Ha tudtam volna, hogy a halál így viend el
téged, hogy gyönyörteljes szépségedtől, szerelmes szemeidtől,
gyönyörűséges ajkaidtól, fényes s valóban csodálatraméltó
ifjúságodtól idő előtt fosztatom meg, egyáltalában nem köze-
ledtem volna hozzád, hogy elvigyelek.« (1667—1675. v.)

Ἀνέθεμα καὶ τὸν κοῖτον, ἀνέθεμα τῆς ἄρας,
 Ὅταν ἐγὼ σὲ ἴδωμαι ἀπὸ τοῦ περιβόλου
 Λίγως βούλῃ καὶ θέλωμαι πατρός σου καὶ μητρός σου.
 Τὴν γλοσσίαν σου ἀδελφῶν καὶ ὄλον τὸν ἔδικόν σου.
 Ἐν ἡμέραις οἷοι ὁ θάνατος, οὕτως σὲ θέλει νάβω,
 Ἀνταρρηθὼ παρὰ κοῖτον καὶ πάντεσσι σου φίλοι,
 Τὰ δαμάτια σου τὰ ἑσπρία, τὰ πάντεσσι σου φίλοι,
 Τὴν ἡλικίαν σου τὴν λαμπρὴν τὴν οὐτως θαυμασίαν,
 Ὅδ' μὲ ἐπληροῖς ἐς τὸ ἐκ παντός κόρη, καὶ σὲ ἐπύρει.

Egy évvel Polyxena halála után kitört a trójai háború, melyben Achilles is részt vett.

Paris, a mint meglátta a nagylelkű, legerősebb s mindenkit legyőző Achillest, nővérét ajánlotta neki feleségül, hogy így vége szakadjon a görögök és trójaiak háborújának.

Achilles híven Paris esküjének, belép Trója templomába, hogy ott Paris nővérével megesküdjék, de Paris és Deiphobus őt ármányosan megölték.

Erre a görögök nagy elkeseredéssel folytatták a háborút s hat év múlva földülták Trója városát.

Költőnk azt mondja a végén, hogy ő régi költők, bölcseszek, szónokok, de leginkább a nagy Homér, Plato és Aristoteles munkáit olvasván, ezekből szerkesztette az Achillesről szóló költeményét; s inti olvasóit, hogy a szépség, gazdaság, vitézség semmit sem használ, mert a halál végtére mindent legyőz.

Az oxfordi Bodley-féle codex semmit sem szól Achillesnek Trója elleni táborozásáról, hanem Polyxena halálával végződik.

Achilles az összes görög hagyományok szerint a csatában halt meg, csak Diktys költeményében, melyet Nero császár alatt Septimius latinra fordított (*Ephemerides belli Trojani*), olvassunk, hogy Achilles esel által öltet meg Apolló templomában. Ezt a hagyományt követte költeményünk szerzője is.

Láttuk, hogy e költeményben háromszor fordul elő anachronismus. Ilyen anachronismusokat találunk a görög krónikákban s népkölteményekben is. Egy thessalini népköltemény,

melyet Malalas története nyomán Hermoniakos a XIV-ik században írt, azt mondja, hogy Achilles, midőn Trója ellen indult, bolgárok, magyarok és myrmidónok seregét hozta.

Φέρει στρατεύματα Πονηγάρων,
 Ούγγρων τε καὶ Μυρμιδόνων.

VI.

Nagy Sándor élete.

A második költemény, Wagner-Bikelás gyűjteményében, Nagy Sándor életét adja elő.¹⁾ Ez azonban nem is költemény, hanem csak versesbeszédese az Ál-Kallisthenes munkájának Nagy Sándorról, melyet Müller Károly adott ki.²⁾ Azonkívül e versek nincsenek népnyelven írva, hanem a régi klasszikusok nyelvét utánozzák, csak hogy nem hangmennységtűk, hanem hangsúlyozók.

A codex, mely a 6120 versből álló életrajzot tartalmazza, a velencei Marcianában őriztetik, 1388-ban Kr. u. íratott s Bessarion bibornok tulajdona volt.

Nagy Sándor élete eléggé ismeretes, azért fölösleges volna e codex tartalmával foglalkozni.

VII.

Lybistros és Rhodamne.

A harmadik költemény a Wagner-Bikelas-féle kiadásban szól 3841 versben Lybistros és Rhodamne szerelméről.³⁾ A szöveg nagyon értelmetlenül lévén írva, Bikelas nem használhatta Wagner szövegét, a ki azt a nápolyi nemzeti könyv-

¹⁾ Πίος Ἀλεξάνδρου.

²⁾ A Didot-féle Arrianus-kiadásban, Paris, 1848.

³⁾ Τὰ κατὰ Λύβιστρον καὶ Ροδάμνην.

szik, lehúzzák ujjáról a gyűrűt s ő fölébred. De Rhodamne eltűnt. Lybistros tehát száz embert száz felé küldött, hogy keressék föl Rhodamnét. Maga Lybistros pedig Klitobos barátjával Egyiptom felé tartott, mert azt gyanította, hogy Egyiptom királya raboltatta el Rhodamnét.

Hosszú, fáradságos út közben találkoznak a fönnebb említett vén banyával. Ez megvallja nekik, hogy a babyloni kereskedő Egyiptom királya volt s hogy a bűvész-gyűrűt ő adta neki. De a hálátlan király magával vivén Rhodamnét, nem juttalmazta meg a vén banyát, hanem a borzasztó sziklák között hagyta el, hol Lybistros és Klitobos ráakadtak.

A vén banya utasítása szerint tovább indultak, miglen egy vendéglőhöz értek. Ezt Egyiptom királya, Rhodamne kívánságára építtette, melyben minden idegen szállást kapjon. A vendéglősné pedig maga Rhodamne volt, a ki folyton ellenállt az egyiptomi király vágyainak s meghódolása föltételül azt kötötte ki, hogy előbb négy évig vendéglősné lehessen. »Ha ezt nem teszed, — így szólt hozzá Rhodamne — zsarnokoskodjál fölöttem, kínozz halálig, ölj meg, vagdaly darabokra, üsd le egyenkint tagjaimat, ezt gyönyörnek fogom tartani, de tudd meg, hogy akaratodat sohasem fogom teljesíteni.« (3021—3024. v.)

*Kai ár dē touto ōi poiŕ; tō ai rŕa, Perŕeŕiŕe¹⁾
Tegŕnnŕe, ŕavŕtore, aŕŕŕe, natŕkoti me,
Mŕhŕ nai mŕhŕ xŕnŕe me, ŕarŕ pŕn tŕ ŕŕŕŕŕŕŕ,
ŕŕŕŕŕŕ ŕŕn, ŕŕŕŕŕŕŕŕ, natŕ rŕ mŕ pŕŕŕŕŕŕŕ.*

A vendéglősné elbeszéli Klitobosnak, a kit Lybistros előre küldött, viszontagságos életét. Klitobos megtudván, hogy a vendéglősné nem más, mint Rhodamne, azzal vigasztalja, hogy Lybistros él s közel van.

Rhodamne ezer kérdéssel árasztja el Klitobost, hogy miért nem jön hát Lybistros, ha él, s hogyan élhet, ha meghalt?

Sok beszéd után Klitobos elhozza Lybistrost s nagy volt a viszontlátási öröm. Lybistros levelet hagyott hátra a vendéglőben, melyben jelenti az egyiptomi királynak, hogy meg-

¹⁾ Ez volt az egyiptomi király neve.

találta tőle elrablott nejét s hazájába viszi. Azután lóra ülnek. Útközben megállnak a vén banya kunyhójánál és Lybistros, Rhodamne kérelmére, levágja a banya fejét.

Végre megérkeznek az Ezüstvárba, hol Lybistros nagy ünnepélyességgel Klitobosnak adja nőül Rhodamne nővérét, Melanthiát. Ennek korai halála után Klitobos visszatér hazájába, Armeniába, s nőül veszi az özvegy Myrtánét, kit már lánykorában szeretett.

Az előadott regények s főleg a Digenisről szóló bizonyítják, hogy a görögök nem voltak oly műveletlenek a középkorban, a mint ezt sokan állítják. Nekik akkor is volt saját polgárisodásuk, saját költészetök, mely a keresztes háborúk korában a nyugoti népekre is befolyással volt. E görög befolyást a francia regényre, kimutatta Paris Gaston.¹⁾ S némely régi francia regényíró őszintén bevallja, hogy regényeit Görögországból hozta. Így Aimé de Varennes azt mondja *Florimont* című regényéről, hogy Görögországban látta és Philippopolisból hozta Chastillonba. E regény egyik kéziratát világosan mondja, hogy Aimé azt görögből dolgozta át francziára. A *Trójai* című regény kéziratában pedig azt olvassuk, hogy görögül íratott, s görögből latinra és latinból francziára fordítatott.²⁾

VIII.

Szótar az idézett versekhez.

(Rövidítések: Vör. Sz. M. Ny. 8. = Vörösmarty szövege görögül, Magyar Nyelvészet 6-ik évfolyam. — Sol. D. E. = Solomay Dénes költeményei.)

ἀκούω vagy *ἀκούω* vagy *ἀκούω* (még) a klasszikus *ἀκούω*, mely *ἔτι* helyett használatott. L. *Telŕy*: Vör. Sz. M. Ny. 6. *ἀκτιών* (sugarat). A népnyelvben a nevező nem *ἀκτιών*, hanem

¹⁾ Aucassin et Nicolette, chant-fable du XII-e siècle, traduite par A. Bida, révision du text original par Gaston Paris. (Paris, 1878.)

²⁾ Dorante: Catalogue des Mss. de la bibliothèque de Tours.

ἀκρίνα, azért az accusativusa *ἀκρίναν*. Már Plato Kratylusában (404, B, 21. fejt.) *Δήμητραν* fordul elő, mint a *Δήμητρα* (*Δημήτηρ* helyett) accusativusa. L. Tély: Sol. D. E. a *νύκτα*-hoz.

ἀμέτρως (számtalan) = *ἀμέτρον*.

ἀμπέλιν (szőlőkert) *ἀμπέλιον* helyett.

ἀνασάινω l. *ἀνασασμός*.

ἀνασασμός (fölvirulás) a klasszikus kori *ἀνά-* és *οαίνω*-tól. Ez a cselekvőnemben *αὐαλόκ*, a középneben *φύλιδι-
τοκ*, *φύλιδι* *αὐαλόκ*. Következésképp mind *ἀνασάινω*, mind *ἀνασασμός* valódi görög szó s mindkettőt bátran lehet a klasszikus görög nyelv szótáraiba fölvenni.

ἀπελάταις = *ἀπελάται* (rablók). A klasszikus nyelvben *ἀπελάτης* *ἐλῆσθαι*, *ἐλῆσθαι* jelentett. Minthogy a rablók is elhajtják a hatalmukba kerített állatokat és embereket, a nevet kapták a néptől.

ἀπλόων (kitárom kezemet valaki vagy valami után) = a klasszikus *ἀπλόω*. L. Tély: Vör. Sz. M. Ny. 6. *αὐαλό-
ω*-hoz.

ἀπωλέστησαν (elpusztultak) = *ἀπωλέσθησαν*. Az ióni dialektusban is *θ* helyett *τ*-t találunk; péld. *αἶτις* (ismét) = *αἶθις*, valamint a régi krétaiban is, péld. *τίριος* (nyár) = *θίριος*. És Aristophanes Thesmophoriaszusaeiben (1001. v.) a szittyia *αἶτις*-t mond *αἶθις* helyett.

ἄς (hadd). Megrövidítve *ἄφες*-ből (*ἀφίημι* igétől.) Ebből lett *ἄφες* s innen *ἄς*.

βισκίνα (víztartó) a latin *piscina*.

βρίσκειται (találtatik) = *εὐρίσκειται*. L. Tély: Sol. D. E. *βγαλένη* alatt.

γείνη (véljék), a klasszikus *γείνω*-tól, mely = *γίγνομαι*.

γείνηεν (lett) = *ἐγενήεν* = *ἐγένετο*.

γιατί (mivel, mert) = *διότι*. Már a hajdankorban cseréltettek föl *γ* és *δ*, mint *γνώφος* = *δνόφος* (homály), valamint *α* és *ο* is, péld. attikailag *στρατός* (sereg) dóri-, és aeolilag *στορός*, — attikailag *ἄνω* (fönt, föl) dóri-, és aeolilag *ἄνω*.

δέρεται (kínlődik). *δέρω* nem fordul elő a klasszikus korban, hanem *δέρω*, *δείρω* l. *ἀπλόων*.

δραγατεῖω (megőrzi). Valószínűleg *δραγμαῖοι*-tól (pillantók, nézek, látók), melynek aoristusa *ἔδραξαν*, *ἔδραξαν*. Innen lett *δραγατεῖω* s ebből *δραγατεῖω*, mert *γ* és *ζ* má a klasszikus nyelvben is föl cseréltettek némelykor, péld. *γνάπτω* és *κνάπτω* (gyaratok), *Ἀγρίαινα* és *Ἐξ-
βάταινα*, *γλάρος* és *κλάρος* (tej), *γνοφεῖς* és *κναφεῖς* (kalló).

δραγάτης (őr) l. *δραγατεῖω*.

ἐββῆ (menjen be) *ἐμβῆ* helyett, *ἐμβαίω*-tól. A *μ* már a klasszikus nyelvben sokszor *β*-ra változott; péld. aeolilag *κνερνήτης*, attikailag *κνερνήτης*, — *μορός* és *βορός* (halandó), *ἄμυσσος* és *ἄβυσσος* (leneketlen mélység), *βύρρηξ* és *μύρρηξ* (hangya).

ἐγνώριζε (tudd meg) *γνώριζε* helyett. Az előragos *ε*-ről l. *ἐροῖτο*.

ἐδικῶν σου (sajátjaidtól, tiedtől) a klasszikus *ἰδικῶν σου* helyett, s *ε* a klasszikus dialektusokban is fölcseréltettek, péld. *Σικῶν* hoóttilag, *Σικῶν* attikailag: Homér Iliasában XIII, 5, és XVI, 248 *ἀγχίμαχος* s ugyanánál II, 604 és VIII, 173 *ἀγχίμαχητής* s mindkét szó *köz-
ről* *harczoló*t jelent. Továbbá hoóttilag *θιός* (isten), *χίος* (kötelesség, adósság), *κίος* (dicsőség), *νίος* (ifjú), attikailag pedig *θιός*, *χίος*, *κίος*, *νίος*.

εἶνε vagy *εἶναι* (vannak) — *εἶσι*. L. Tély: Vör. Sz. M. Ny. 6.

εἶχαν (birtak, volt nekik) — *εἶχον*. L. Tély: u. o. az *ἔπεισαν* hoz.

ἐκνεκρῶσαι (föltámasztani.) A klasszikus görög nyelv szótáraiban csak *νεκρῶω* (megölök, elhervasztok, eltompítok) találtatik. Ennek ellenkezője tehát *ἐκνεκρῶω*, melyet bátran lehetne a klasszikus nyelv szótáraiba fölvenni.

ἐκοίτουρον (fekvének), *κοίτομαι*-tól. Ez nem találtatik ugyan a klasszikus nyelv szótáraiban, de világos, hogy összefügg a régi *κοίτη*, *κοῖτος* (ágy, nyughely), *κοιταῖος* (fekvő, alvó), *κοιταῖος* (lefekteték) szókcal. Méltán sorozható tehát a valódi görög szókincshez.

ἐλέγασιν (mondák) ἐλαγρον helyett.

ἐμαύριον (elhomályosult). A klasszikus nyelvben csak μαυρόω, ἀμαυρόω és ἀμαυρόω fordul elő. De volt neki ἰζω-
végű számos igéje is. Tehát μαυρίζω-t is lehet a klassz-
zikus szókincshez számítani.

ἐμερώσεν (megszelídítette). A klasszikus ἡμερώσα. Ugyanis ἡμε-
ρώω helyett a népnyelvben μερώω van szokásban s ehhez
járulván az előrag, lesz az aoristusból ἐμερώσατε.

ἔνε (legyen) l. εἶναι, ἦνε.

ἐννήβην (fölszállt) = ἀνέβην. α helyett már a hajdankori dialek-
tusokban is gyakran ε állt, péld. a boeótiban κράτος (ha-
talom) = κράτος, — θέρσος (bátorság) = θάρσος. Az
ióniában βέρεθρον (örvény) = βάρεθρον. Azután ε he-
lyett η-t találunk; például iónilag ἔσσω (kisebb, gyön-
gőbb, csekélyebb), attikailag ἥσσω.

ἔνε (legyen) ἦ helyett. Már a klasszikusoknál található ez az
ἔνε, mely ἐνεσσι-, és ἐνεσι-ből rövidült meg.

ἔξεύρεις (tudsz, ismersz). A klasszikus nyelvben ἔξευρίσκεις
(kitalálsz, fölitalálsz, kigondolsz). De a ki valamit kita-
lál, fölitalál, kigondol, az tudja, ismeri is azt azután.
Azért a népnyelvben ἔξεύρω vagy ἡξεύρω amyi, mint tu-
dok, ismerem.

ἐπῆραν (mentek) πάγω-tól, mely megvan rövidítve ἐπάγω-tól.

ἐσείραν (téged) σέ helyett. Valamint a dóri dialektusban ἐγώ
és σὺ helyett ἐγώνη, τόνη fordul elő, ugy a görög nép-
nyelv a személyes névmás accusativusában να-t (= νη)
toldott hozzá, tehát ἐσείρα = ἐμέ, ἐσείρα = σέ. Az
ἐσείραν-ban pedig a vég ν nem egyéb mint ν ἐπελυσσιν-
zón, melyet a nép vagy megtart, vagy elhagy. Így volt
ez a régi dialektusokban is, hol majd ἄμμι (nekünk),
ἔμμι (nektek), majd ἄμμιν, ἔμμιν fordul elő. Végre az
ἐσείραν- (σείρα helyett) ban az első ε csak euphonikus,
mint a klasszikus ἐχέτης, ἐθέλω, ἐμέ, ἐαῖνος, ἐάν, ἐόν
szavakban e helyett χέτης, θέλω, μέ, αἶνος, ἄν, ὄν. l.
ἐτοῦτο.

ἐσέ (te) = σέ, l. ἐσείραν.

ἔρξαι (így). E szót, mely ἔρσαι-nek is íratik, többféleképen ma-
gyarázzák. Korais (Ἀραξία I, 304) azt gyanítja, hogy
ἔρ-ből (még) lett; de ez nem hangzik össze a jelentésé-
vel. Mások a latin et sic-ből származtatják. Én azt gon-
dolom, hogy a klasszikus οἰτῶσαι-ból származik, melyből
előbb οἰτῶσαι, azután pedig ἔρσαι lett. Ugyanis a két más-
salhangzó közötti önhangzó kicsését látjuk a κράτος
szó alatt. Továbbá a régi krétai dialektusban ου állt eu
helyett, péld. ποσῖδια (hazugságok) = ποσῖδη. Az ióni
dialektusban ez nagyon gyakori volt, péld. ἐμεῖ = ἐμοῖ,
σεῖ = σοῖ. Azt is tudjuk, hogy az acolok és dórok né-
melykor az υ-t kilökték, péld. ἐπισκευάζω = ἐπισκευαζώ,
sőt már a homéri költeményekben is ἀτάρ (de) fordul
elő αὐτάρ helyett. Így tehát οἰτῶσαι-ból lett ἔρσαι. Az is
tudva van, hogy a régi dialektusokban ο és ε fölcserélte-
tett, péld. ὀδόντες (fogak) acolilag ἔδοντες, ἐβδουήκοντα
a dóroknál ἐβδουήκοντα és Ἀπόλλων ugyanazoknál
Ἀπέλλων. Ebből egyszérsmind az is látszik, hogy a ke-
mény hehezetet fölváltotta a lágy. Világos tehát, mikép
lett ἔρσαι-ból ἔρξαι.

ἔροῦτο = τοῦτο. Az előragos ε már Homérnél is elő fordul;
péld. ἐέκοσι = ἔκοσι (husz), ἐέδωρ = ἔδωρ (óhaj,
vág), ἐέπεται = ἔπεται (remél), ἐεῖνος = αἶνος
(amaz), l. ἐσείραν.

ἐυχή (íma, kívánság, óhaj) = εὐχή. Ismeretes, hogy Herodot-
nál a hehezetes betűk helyett sokszor hehezetlenek áll-
nak; péld. δέχομαι (elfogadok) = δέχομαι.

ἐυρέθηεν (megtaláltatott). A klasszikus nyelvben εὑρέθη.

ἐχόρειαν (tánczolásnak) = ἐχόρεον.

ἔσχαριν (igásmarha) = ἔσχαριον.

ἦ = αἶ.

ἡγάπαν (szerete) = ἡγάπα, ἀγαπῶ-tól. A klasszikus görög
nyelvben is találunk némelykor az összetevett igéknél a
félíg mult idő egyes száma 3-ik személyének végzészén
hozzátoldott ν-t, péld. Ilias III, 388: ἔσχεον εἴποι
(gyapjút gyaratolt) e helyett ἔσχεον = ἔσχεον (ἀσκέω-tól)

ἦν (lenni) = ἦναι és εἶναι. Ha θέλει-vel köttetik össze, jövő időt jelent; péld. *Θέλει νὰ εἶναι*, annyi mint *ῥαίνεται*. (L. Télfy: Vör. Sz. M. Ny. 6.)

ἦσαν 1. ἐξέστης.

ἦτον (vala) = ἦν vagy ἦ.

ἦσεν (hozott) = ῥαγεν. A klasszikus nyelvben is szótagos előrag helyett időit találunk, 1. ἡβουλόμην és ἡβουλόμην, ἐδυνάμην és ἡδυνάμην, ἔμελλον és ἤμελλον.

θὲ = θέλω, θέλει. L. ἦν.

ἰδικῆς (saját) = a klasszikus ἰδίας.

καλόφασι (szépfényű). Nincs meg a klasszikus nyelv szótáráiban s mégis oly tözsgyökeres görög szó, mint καλόφατος s a καλό-*val* összetett régi szók.

κασις (senki) = οὐδείς.

καρδίτσα vagy καρδίτσα (szívecske), a καρδία kicsinyítője. Ez valószínűleg az olasz iccio, iccia végű kicsinyítők módjára képezetett, például rosso, rossa (vörös), rossiccio, rossiccio (vöröses).

καταθηλαίνει (szopik). A klasszikus nyelv szótáráiban csak τηλαίνω fordul elő. De minthogy a klasszikus nyelvben számos αινω-végű ige is volt, nincs kétség benne, hogy καταθηλαίνω is régi szó.

καταλοισι (megrontsák), καταλίσουσι helyett. De καταλίσω helyett καταλῶ és καταλῶ-t is használtak a középkori görögök.

καταφιλοῦν (megcsókolják) = καταφιλοῦσι. L. οὐν és οὐν végű igeik.

κατενοδόν (jól kalaúzoljon) = κατενοδάη = κατενοδοῖ. L. ἀπλόρω.

κατρίβάζει (hullat) = κατρίβάζει, κατρίβάζει. A régi iónok is gyakran αι helyett η-t írtak; mint πέλαις helyett πύλη.

καίτη, καίττω-, (iónilag καίττω-)tól, = leülök, letelepedem, tartózkodom, mulatok. Aorist. coniunct. καίττω, iónilag καίττω, 3-ik személyben καίττω. Az i kiesése után

καίτη. A klasszikus korban is előfordult a két nással-hangzó között álló önhangzó kilökése; például μεσοδμή (= μεσοδόμη, keresztgerenda), τίπτε (= τίποτε, miért), θυγατρός (= θυγατέρος). Az i pedig önhangzók előtt is ki esett, mint πότνα (= πότνια, tiszteltetelmű), φράτρα (= φρατρία).

κοπιαστής (fáradozó), κοπιασ-*tól*. Helye lehetne tehát a klasszikus nyelv szótáráiban.

κοπιτίζω (fáradtság, munka gyümölcse). A klasszikus nyelvben valószínűleg κοπιτίων, mint a κόπος-nak kicsinyítője. L. καρδίτσα.

κόρφον, nevezőben κόρφος (kebel) κόλπος helyett. Már a klasszikus nyelvben λ és ρ váltakoztak; péld. κλίβανος és κρήβανος (kenyérsütő edény, kemence). A π is váltakozott a φ-vel; így az acoloknál és iónoknál volt ἀμπί (körül), πανός (világosság, fátyla), πάντη (jászol), az attikaiaknál pedig ἀμφί, φανός, πάντη.

λέει (mondja) = λέγει. A klasszikus nyelvben is kiesett né-melykor a γ, péld. αἰπόλος (kecskés) αἰγπολος helyett, γινώσκω (= γινώσκω), γίνομαι (= γίνομαι). A tarentumi dialektusban ὀλίος (kevés) = ὀλίγος. Pausaniasnál Φιλίος = Φιλάος.

λιβάδιν (rét, mező) = λιβάδιον.

μαλλίτζια (hajak), μαλλιάων-nak kicsinyítője, tehát hajacs-kák. A klasszikus μαλλός-tól, mely nemcsak gyapjuehelyt, hanem emberi hajfödret is jelent.

μάτια (szemek) = ὀμμάτια. A régi dóroknál is kiesett né-melykor az első szótag; péld. λῶ θέλω.

μέ (-val, -vel) μετὰ helyett. De a közönséges nyelvben az accusativussal kapcsoltatik össze. Az előjárók kurtitása a hajdankori görögben is dívott. Az aeoloknál ἀνὰból lett ἄν, κατὰ-ból κατ vagy καδ vagy καγ. A dóri dialektusban κατὰ-ból csak κα maradt meg e szóban καίπτεον az attikai κατέπεσον helyett. Nem kell tehát csodálkozni, ha a mai görög népnyelvben μετὰ-ból μέ lett.

ἡμέρας (napokat) = *ἡμέραις*, ez pedig = *ἡμέραις*. A hajdani lesbosi dialektusban is a többes számú accusativus a nő-nemben *αις*-re végződött.

μισθαργός (napszámos). A klasszikus nyelvben *μισθαργός*. De *μισθαργός* is tűzgyökeres görög szó, mert össze van téve *μισθός*- (bér) és *ἀργός*-ból; ez utóbbi pedig annyi mint *ἐργός* (munkás).

μύτιν, a nevezőben *μύτις* (orr). A klasszikusoknál megvolt az *ἀπομύττομαι* (kifutom az orromat). Fölteheljük tehát, hogy *μύτις* is létezett. Azért joggal vehetnők fel a klasszikus görögnyelv szótárába.

νᾶ (hogy) = *ἵνα*.

νερόν (víz). A klasszikus nyelvben *νερόν* és *νηρόν* folyóvizet, minden nedveset és hígat jelent. A Nereidák névében is rejlik a *νερόν*.

νύκταρ (éjt) = *νύκτα*, l. *ἀκτίναν*.

ῥέεργε (tudj meg) = *ῥέεργε* és *ῥέεργε*, l. *βρίσκειται*.

ὀγδῶντα (nyolczvan). Már az Iliasban és Theokritnál *ὀγδῶντα* fordul elő *ὀγδοήκοντα* helyett. Ezt még tovább kintitotta meg a népnelv.

ὀκάτι (valami, valamiképen, mint, úgy szólva) = *ὁ κατά τι*. Vagy a dóri *ὄκα* (= *ὄτε*) és az attikai *ὄτε* = (*ὄς*)-ből összevonva. Vagy a *κα* ugyanaz, a mi az epikai *κα* = *ἄν* s ekkor *ὀκάτι* = *ὁ καί τι* = *ὁ ἄν τι* (akármiképen és akármiképen).

ὀκάτις (valaki, akármiképen), l. *ὀκάτι*.

ὀμπρός (előtt) = *ἐμπρός*, l. *ῥέεργε*.

ὀποῦ (melyet) *ὄν* vagy *τὸν ὀποῖον* helyett, l. *ποῖ*.

ονν és *οῦν*-ra végződő ige-idők. L. *Tély*: Sol. D. k. *ἀγαποῦν* alatt.

ὄχι (nem) = *οὐχι*. L. *Tély*: n. o. *κάτων* alatt.

παιδίτζιν (fiú, gyermek) *παιδίσκιον*, *παιδίον*, *παιδίσκος* helyett.

ῥαιρνει (megkapja, elveszi, fogja, rántja) *ἐπαιρνει* helyett; ez pedig = *ἐπαιρει*. L. *ἀπλόνω*.

παλληκάριν (ifjú) = *παλληκάριον*. Kiesimylő a klasszikus *πάλληξ*-tól (genit. *πάλληκος*).

παρην (hogy fogd) *παίρνω*-tól. L. *ῥαιρνει*.

πατέρας (anya) = *πατήρ*. L. *ἀκτίναν*.

περιβόλιν (kert) *περιβόλιον* helyett. A klasszikus *περιβολή* és *περίβολος*-tól, mely *kerítést* jelent. Mivel pedig a kertek is voltak bekerítve, azért a nép a részt az egész helyett vevén, a kertet *περιβόλιν*-nak nevezte el.

περπατῆ (körüljár) *περιπατῆ* helyett. Már az aeoli dialektusban is kiesett a *περ* véghangzója az összetételekben; péld. *περάπτων* = *περιώπτων* (rákötök, ráakasztok, fölgyujtok), *περόδοις* = *περιόδοις*.

πληρωθήσῃσιν (sebesíttessenek meg) = *πληρωθήσιν*. A *πληγή*-ből *πληγῶνα* = *πληγῶν* ige-t képezett a görög népnelv.

ποιῶς (tedd) = *ποιήσον*. Tehát *ποιέω* mellett föltételez egy *ποιώ*-féle alakot.

ποιῶν (tenni fogok) = *ποιήσω*. L. *ποιῶς*.

πονήματα (fájdalmak, gondok, gyötrelmek) = *πονήματα*.

ποῦ (hol, a ki, hogy) = *ὅπου* és *ὅπου*. L. *Tély*: Sol. D. k.

πυργοειθερλίωσαν (toronynak az alapját vetették meg). A klasszikus *πύργος*-tól (torony) és az ujszövevényi *θεμελιώω*-tól (alapját vetem meg, alapítok). Fölvehető tehát a régi szókincstárba.

ῥοῖχα, egyes számban *ῥοῖχον* (ruha). Átváltozott a klasszikus *ῥάχος*-, *ῥάχος*-ból (rongy). Az aeoli és dóri dialektusban *α* helyett sokszor *ο* fordul elő; az ióniban pedig *ο* gyakran *α*-ra változott. El szerint *ῥάχος*-ból lett *ῥόχος* s ebből *ῥοῖχος*. Nem áll tehát, hogy a középkori görögök a *ῥοῖχον*-t a német *Rock*-ból vagy a szláv *рухо*-, *raucha*-ból képezték.

ῥε (ban ben, ba be) = *εἰς*. L. *Tély*: Vör. Sz. M. Ny. 6.; és Sol. D. k. Dativus helyett Theophrast is használt accusativust *εἰς* előjáróval, péld. *ἄγειν τοὺς παῖδας εἰς τὴν ὑστειραίαν*, e helyett *τῇ ὑστειραίᾳ*. (Jellemrajz. 9.)

ῥαι = *εἶσαι* (vagy). Az *ἐπί* helyett ennek középalakja van szokásban, tehát: *εἶμαι*, *εἶσαι*, *εἶναι*. L. *ῥε*.

σέν (tégd), de *μετὰ σέν* = veled, *μετὰ σοῦ* helyett. A régi lesbosi aeolismusban és a homéri dialektusban *σέν*. Ennek maradványa a *σέν*.

ἴσταν (téged), l. ἑσέναν.

σζοτάδι (sötétség) = σζοτάδιον = σζότος.

σζοτώση (ölje meg). A klasszikus nyelvben a halál az alvilág sötétségét is (σζότος) jelentette. Azért a byzantinusoknál σζοτώω — megölök.

σπαθάκιν (kard) a klasszikus σπάθη kicsinyítője, — σπαθάκιον.

στήζεται (áll). στέκει, στέκεται és στήκει ugyanaz. Már az Uj-Szövetségben olvassuk: τῷ ἰδίῳ κυρίῳ στήκει ἡ πίπτει = Saját urának áll vagy esik. (Sz. Pál a rómaiakhoz. XIV, 4.) στήκετε ἐν τῇ πίστει = álljatok a hitben. (Ugyanaz 1-ső levél a korinthus. XIV. 13.)

συγχαρίκιν (üdvözlét) — συγχαρίκιον. A klasszikus nyelvben csak συγχαριτιζόν fordul elő.

τροχόμεν (kerékmű) = τροχῶμα.

ᾤ (egye meg) ᾤη helyett. A végszótag kihagyása már Homérról is fordul elő, mint δῶμα helyett δῶ. És a lakónoknál μῶσα helyett μῶ.

φουσσάτον (tábor, sereg). A középkori latin fossatum.

Ebből a szótárból láthatni, hogy a középkori és mai görög népnyelven van néhány törzsgyökeres görög szó, melyekkel a klasszikus görög nyelv szótárait bizvást kiegészíthetjük.

Πενεκ a következők:

ἀνασαινω fölvidítok.

ἀνασαιμὸς fölvidulás.

ἐκνεκρῶ föltámasztok.

καλόφωτος széplényű.

καταθηλαίνω szorom.

κοίτομαι fekszem. l. ἐκοίταντον.

κοπιастής fáradozó.

μαυρίζω elhomályosítok. l. ἐμαύρισα.

μισθαργύς napszámos.

μύτις orr.

πυργοειμελιῶς torony alapját vetem meg.

IDEGEN SZÓK

Δ

GÖRÖGBEN ÉS LATINBAN

Dr POZDER KÁROLYTÓL.

BUDAPEST, 1883.

A M. T. AKADEMIA KÖNYVKIADÓ-HIVATALA.

(Az Akadémia épületében.)